

III. DESCOPERIRI MONETARE

Câteva monede descoperite la Sucidava

Ștefan VASILIȚĂ*

În colecția numismatică a Muzeului de Arheologie și Etnografie din Corabia (în continuare MAEC) se păstrează, sub numerele de inventar 1159 și 1960, un lot de unsprezece monede romane și romane târzii, descoperite în timpul săpăturilor lui Octavian Toropu în campania din anul 1964, conform informațiilor consemnate pe plicuri și în registrul muzeului. Piesele au intrat în colecția muzeului, la o dată neprecizată, cândva la începutul anilor 1960, și se află într-o stare de conservare precară. Descrierea acestora este următoarea:

MONEDE ROMANE Severus Alexander

1. AR ↓ 2,46 g, 17x18 mm.
[IMP ALEXANDER PIVS AVG]. Bust laureat, drapat (și cuirasat?) spre dreapta.
MARS – [VLTO]R. Marte în costum militar, văzut din față, cap spre stânga, ține mâna stângă pe un scut. Cu mâna dreaptă ține o sulică. În partea stângă, un stindard.
RIC, IV, 2, p. 89, nr. 248, Roma, anii 231-235; BMC, VI, p. 195, nr. 802-803A, Roma, emisiunea 14, anul 231.
MAEC, inv. 1159/4.

MONEDE ROMANE TÂRZII Anii 330-336 Thessalonic Constantin II Caesar

2. AE ↗ 2,40 g, 17x21 mm.
Tip Gloria Exercitus, două stindarde. În exergă SMTSB.
LRBC, I, p. 20, nr. 841, anii 330-335; RIC, VII, p. 624, nr. 184, anii 330-333.
MAEC, inv. 1159/3.

Anii 336-341 Monetărie neprecizată Constantinopolis

3. AE ⊥ 1,23 g, 16x17 mm.
Tip Victorie pe proră.
MAEC, inv. 1159/2.

Anii 341-348 Siscia Constans

4. AE ↓ 1,65 g, 15x16 mm, o parte ruptă.
Tip Victoriae Dd Auggq Nn. În câmp ¶. În exergă ASIS.
LRBC, I, p. 20, nr. 801, anii 341-346; RIC, VIII, p. 363, nr. 195, grupa I, seria 2, anii 347-348.
MAEC, inv. 1159/5.

Monetărie neprecizată Constantius II

5. AE ↓ 0,99 g, 14 mm, o parte ruptă.
Tip Vot XX Mult XXX.

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”; stefanvasilita@yahoo.co.uk

LRBC, I, anii 341-346; RIC, VIII, anii 347-348.
MAEC, inv. 1160/2.

Anii 351-361

Monetărie neprecizată
Constantius II

6-7. AE 1,33 g, 17 mm, o parte ruptă; 2,14 g, 13x14 mm,
frapată pe un flan mic.

Tip Fel Temp Reparatio, FH (?).

LRBC, II, anii 351-354 sau 355-361.

MAEC, inv. 1160/1; 1160/3.

Anii 378-383

Antiochia
Theodosius I

8. AE \simeq 1,84 g, 17x18 mm.

Tip Concordia Auggg, Constantinopolis (2). În câmp
 Θ - Φ . În exergă ANTA.

LRBC, II, p. 101, nr. 2677, anii 378-383; RIC, IX, p. 284,
nr. 44b, anii 378-383.

MAEC, inv. 1159/6.

Anii 383-388

Monetărie neprecizată
Arcadius

9. AE \uparrow 0,85 g, 14 mm.

Tip Vot V. În exergă S[...].

MAEC, inv. 1160/4.

Anii 388-395

Constantinopol
Honorius

10. AE \downarrow 1,04 g, 13x14 mm.

Tip Salus Reipublicae (2). În exergă CO[NSA].

LRBC, II, p. 89, nr. 2194, anii 393-395; RIC, IX, p. 236,
nr. 90c, anii 393-395.

MAEC, inv. 1160/5.

Monetărie neprecizată
(Thessalonic sau Constantinopol)
Arcadius

11. AE \nearrow 1,13 g, 14x15 mm.

Tip Salus Reipublicae (1 sau 2). În exergă [...]SA.

MAEC, inv. 1159/1.

Cea mai timpurie monedă din lot este o piesă din epoca Principatului, un denar de argint de slabă calitate aflat într-o stare de conservare precară, emis pentru Severus Alexander. Cele zece monede romane târzii se eșalonează astfel: perioada 330-336, un exemplar; perioada 336-341, un exemplar; perioada 341-348, două exemplare; perioada 351-361, două exemplare; perioada 378-383, un exemplar; perioada 383-388, un exemplar; perioada 388-395, două exemplare. Remarcăm moneda nr. 8, de modul AE 3, emisă la Antiochia, de tip Concordia Auggg, Constantinopolis, bătută între anii 378 și 383 după LRBC sau între anii 379 și 381, după literatura mai recentă¹. Până acum, la Sucidava au fost descoperite extrem de puține monede din perioada cuprinsă între moartea lui Valens și moartea lui Gratian. Amintim că materialul numismatic publicat cuprinde cinci monede descoperite în campaniile 1936-1940 și 1942-1945³, opt în campaniile 1966-1971² și una din colecția școlii din Celeiu⁴.

Dintre cele 14 monede publicate, doar două sunt bătute înainte de reforma din 381, ambele fiind găsite în cetate în timpul săpăturilor din 1966-1971. Acestea le adăugăm exemplarul publicat acum. După

¹ P. Bastien, *Le monnayage de l'atelier de Lyon. Du règne de Jovien à la mort de Jovin (363-413)*, Wetteren, 1987, p. 86, acest tip.

² D. Tudor, *Sucidava II. Seconde (1937) et troisième (1940) campagnes de fouilles et recherches archéologiques dans la forteresse de Celei, département de Romanați, Dacia*, 7-8, 1937-1940, 1941, p. 395, nr. 18, două exemplare (din care cel puțin unul cu sigla ASISC); idem, *Sucidava III. Quatrième (1942), cinquième (1943) et sixième (1945) campagnes de fouilles et de recherches archéologiques dans la forteresse de Celei, département de Romanați, Dacia*, 11-12, 1945-1947,

1948, p. 203, nr. 29, două exemplare, și nr. 34, un exemplar (sigla ASISC).

³ Gh. Poenaru Bordea, *Descoperirile monetare din cetățuia romano-bizantină de la Sucidava, cu specială privire asupra perioadei 260-328. Campaniile 1966-1971*, SCN, 6, 1975, p. 69-106, nr. 97-98 (Siscia), 127 (Constantinopol), 141 (Nicomedia), 149 (Cyzic), 184-185 (monetărie neprecizată).

⁴ Idem, *Monede din vremea Imperiului Roman din colecția școlii din cartierul Celeiu al orașului Corabia, jud. Olt*, SCN, 12, 1998, p. 51, nr. 272 (Siscia).

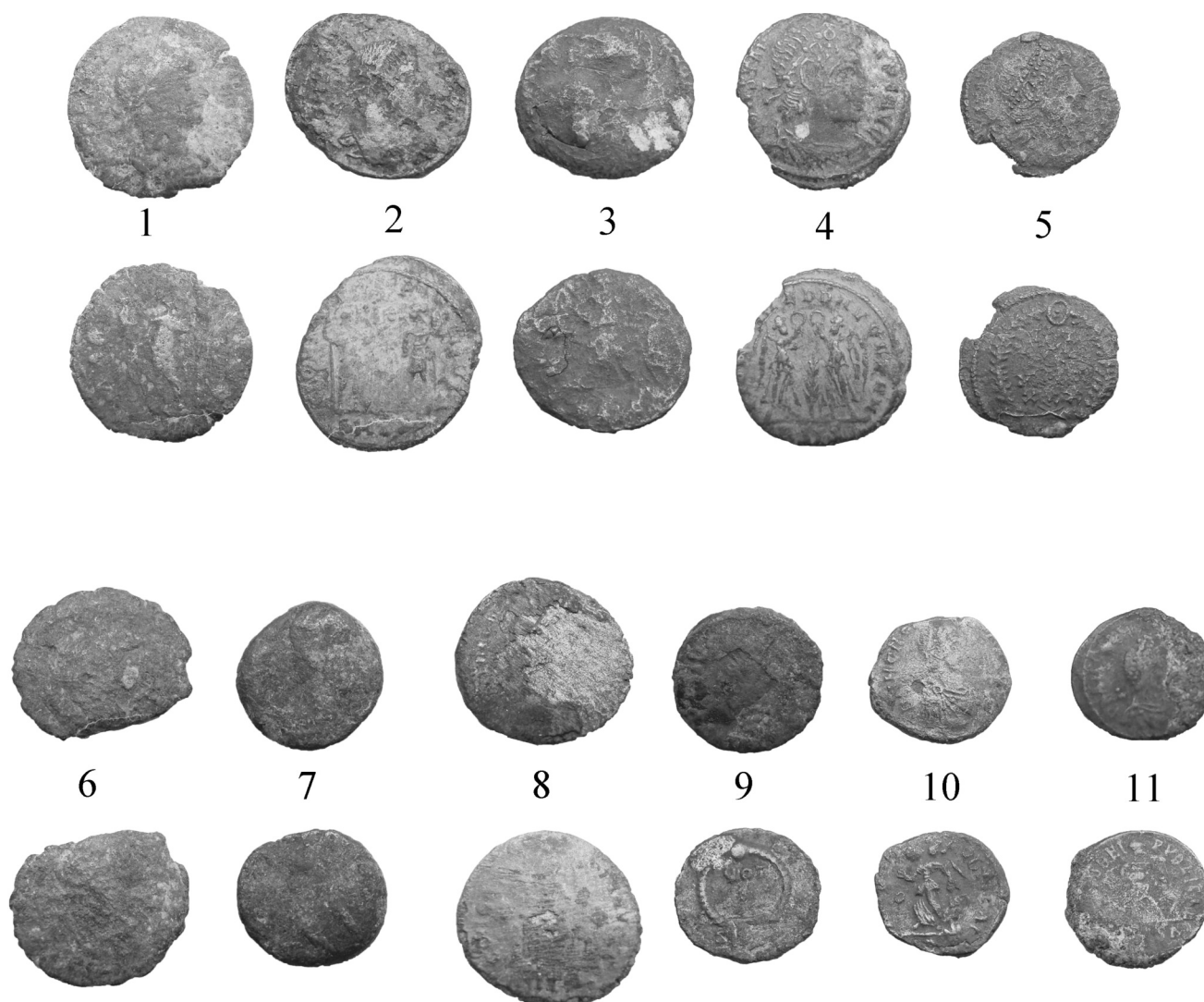

Fig. 1. Monede descoperite la Sucidava.

reformă, monedele de modul AE 2, tip *Reparatio Reipub*, sunt în număr de șapte, din care cel puțin patru provin de la Siscia, în timp ce piesele de modul AE 4 sunt în număr de cinci⁵. Tezaurile descoperite la Sucidava conțin un număr scăzut de monede din acest interval⁶.

Datele numismatice par să indice dificultăți ale aprovizionării cu monedă a cetății Sucidava după trecerea goților la sudul Dunării și până la reforma din 379, pentru ca apoi, în contextul cedării zonei Illyricum lui Theodosius I, situația să se normalizeze. Cele zece monede romane târzii provin din monetăriile

⁵ Datarea monedelor de tip *Vota*, introduse de Gratian, rămâne deschisă. Datate în RIC IX în perioadele 378-383 și 383-387 sau, după LRBC II, între 378-383 și în special în anul 383, este posibil ca producția lor să nu se concentreze în jurul anului 383, ci să continue până spre 387/388.

⁶ Gh. Poenaru Bordea, V. Barbu, *Contributions à l'histoire du Bas-Empire Romain à la lumière des deux trésors monétaires des IVe-Ve siècles, découverts à Celeiu, Dacia*, N.S., 14, 1970, p. 251-295.

de la Siscia, Thessalonic, Constantinopol și Antiochia, câte un exemplar, restul de șase exemplare fiind neprecizate din cauza stării de conservare.

Data de intrare în colecție nu este indicată în inventar, dar pe baza altor înregistrări, monedele ar fi ajuns la muzeu în prima parte a anilor 1960. Descoperirea lor în timpul săpăturilor lui Oct. Toropu din campania 1964 nu se confirmă. Plicurile în care se păstrează nu au însemnate pe ele nici o informație legată de contextul arheologic în care au fost descoperite. Posibilitatea descoperirii lor în acel an de către Oct. Toropu este infirmată de lista participanților la săpăturile din campaniile 1960-1966⁷, din care arheologul oltean lipsește, și chiar de Oct. Toropu însuși, care în prefața tezei de doctorat preciza că a participat pentru prima dată la săpăturile desfășurate la Sucidava în 1967⁸, conducând apoi sectorul „Piciorul Podului”, începând din anul următor.

Materialul numismatic descoperit în 1960-1961 și 1963-1965 a rămas inedit, cel din anii 1966-1971 a fost publicat⁹, însă nu am reușit să identificăm, pe baza descrierilor și determinărilor regretatului Gh. Poenaru Bordea, niciuna dintre piesele păstrate în lotul nostru. În plus, materialul publicat se păstrează la MAEC sub alte numere de inventar. Rămânem cu posibilitatea descoperirii lor înainte de 1965. Cum indicația „săpături Toropu” de pe plicuri și din inventar este clar scrisă, este posibil ca monedele să fi fost descoperite de O. Toropu, dar după 1971, fapt ce pare exclus, ținând cont de data de intrare a monedelor în colecția MAEC, sau să provină din campaniile din 1963, 1964 sau poate 1965, dar din săpăturile lui D. Tudor. În raportul de săpătură dedicat campaniilor 1960-1966¹⁰ se găsesc informații disparate legate de descoperirile monetare, însă insuficiente pentru a identifica cu precizie piesele. În campania 1964, săpăturile s-au desfășurat în două sectoare, unul în fortificație, unde s-au descoperit monede de la „Aurelian, Constans I, Grațian, Justin II și Sofia”¹¹ în secțiunile XIX, XX și XXI, în timp ce în așezarea civilă s-au găsit: „o monedă de bronz deteriorată”, asociată cu ceramică romană din secolele II-III, în secțiunea S. XXIII, aflată la 90 m vest față de turnul din secțiunea S. XIV/1961¹², iar în sectorul porții de nord, „o monedă de bronz de la Constantius II”, asociată cu ceramică romană din secolele II-IV și un vârf de pilum¹³. În schimb, moneda nr. 1, un denar de la Severus Alexander, ar putea fi cea descrisă de D. Tudor ca fiind un bronz oxidat al acestui împărat, descoperit în campania 1965 în fântâna din așezarea civilă, alături de o piesă „constantiniană”¹⁴. Nu găsim în cronică descoperirilor monetare, întocmită de B. Mitrea, nicio informație privind descoperirile de dinainte de 1966¹⁵.

Nici structura lotului nu ne permite atribuirea monedelor zonei așezării civile sau a fortificației romane târzii. Prezența monedelor din prima parte a secolului III, precum denarul de la Severus Alexander, este rar atestată în zona fortificației, unde s-au găsit monede din a doua parte a secolului III și din epoca romană târzie, în timp ce până acum nu au fost publicate monede de după anul 361 descoperite în zona așezării civile și a necropolei.

Lipsa de precizie a informațiilor publicate de D. Tudor și a celor înregistrate în arhiva MAEC ne împiedică să facem alte observații privind contextul descoperirii monedelor. Considerăm că cele 11 piese

⁷ D. Tudor, *Sucidava VII. Campaniile de săpături arheologice XIII-XVIII (1960-1961 și 1963-1966) de la Celei, jud. Olt*, MCA, 9, 1970, p. 281, nota *. Mulțumim prof. univ. dr. Constantin C. Petolescu, participant la săpăturile din campaniile 1963-1964, pentru informații oferite.

⁸ O. Toropu, *Romanitatea târzie și străromânii în Dacia Traiană sud-carpatică (secolele III-XI)*, Craiova, 1976, p. 8.

⁹ Gh. Poenaru Bordea, *Descoperirile monetare...*, SCN, 6, 1975, p. 69-106.

¹⁰ D. Tudor, *op. cit.*, p. 281-296.

¹¹ *Ibidem*, p. 288.

¹² *Ibidem*, p. 298.

¹³ *Ibidem*, p. 289.

¹⁴ *Ibidem*, p. 290.

¹⁵ B. Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, Dacia, N.S., 12, 1968, p. 453, nr. 47 (campania 1966, 53 de monede); idem, *Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine în Republica Socialistă România*, SCIV, 19, 1968, 1, p. 176-177, nr. 47 (aceeași informație).

trebuie introduse alături de alte descoperiri izolate de la Sucidava, eventual în rândul materialului descoperit în campaniile de la începutul anilor 1960.

Some coins found in Sucidava

ABSTRACT

The author presents eleven Roman coins found in Sucidava (Corabia, Olt county), at the beginning of the 1960's. Despite the fact that the inventory of the Museum of Archaeology and Ethnography Corabia indicates that the coins were found in 1964, during the excavations of Oct. Toropu, this fact seems strange, as he did not participate in that campaign. Therefore, the coins might come from another campaign, or have been discovered in 1964, but by another archaeologist, or even they are isolated finds from the early 1960's. The parcel comprises a denarius from Severus Alexander and ten coins from the reign of Constantine the Great up to the end of the reign of Theodosius the Great. Of a particular interest is a small bronze coin, issued by the city of Antioch between 379-381, a rare find in the city of Sucidava.

FIGURES CAPTION

Fig. 1. Coins found in Sucidava.

